

Презентацію створено за допомогою комп'ютерної програми ВГ «Основа»
«Електронний конструктор уроку»

ВСТУПНИЙ УРОК

Тема. Поняття національної безпеки держави. Розвиток національних Збройних сил та інших формувань України — необхідна умова забезпечення могутності Української держави. Зміст програми предмета «Захист Вітчизни», завдання, порядок проведення занять

Мета

Вивчити вимоги:

- Конституції України щодо захисту Вітчизни, свої обов'язки в разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави;
- основні поняття з військової справи, основ цивільного захисту, психологічної та медико-санітарної підготовки;
- правила поведінки на заняттях.

Література

1. Програма предмета «Захист Вітчизни» (для навчальних закладів загальної середньої освіти). — Миколаїв, «Атол», 2005.
2. Допризовна підготовка 10–11 кл. : підручник ; за ред. М. І. Томчук. — К. : «Вежа», 2005.
3. Захист Вітчизни для 10–11 кл. : підручник. — К. : «Вежа», 2006.
4. Методичні рекомендації щодо викладання предмета «Захист Вітчизни» ; за заг. ред. О. І. Пожиленка. — Х. : Харківський обласний науково-методичний інститут безперервної освіти, 2006.

План уроку

1. Поняття національної безпеки держави. Розвиток національних Збройних сил та інших формувань України — необхідна умова забезпечення могутності Української держави.
2. Зміст програми предмета «Захист Вітчизни», завдання, порядок проведення занять.

1. Поняття національної безпеки держави

Загрози національній безпеці України

Існування, самозбереження і прогресивний розвиток України як суверенної держави залежить від цілеспрямованої політики щодо її національних інтересів. Основи такої політики і вивчає Концепція національної безпеки України.

Концепція національної безпеки України має забезпечити: єдність принципів формування та проведення державної безпеки; поєднання підходів до формування відповідної законодавчої бази, підготовки доктрини, стратегій, державних і відомчих програм у різних сферах національної безпеки.

Загальні положення і принципи

Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз є необхідною умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей.

Головними об'єктами національної безпеки є:

- громадянин — його права і свобода;
- суспільство — його духовні і матеріальні цінності;
- держава — її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканість кордонів.

Основними принципами забезпечення національної безпеки є:

- пріоритет прав людини;
- верховенство права;
- пріоритет договірних (мирних) засобів у вирішенні конфліктів;
- адекватність заходів захисту національних інтересів раціональним і потенційним загрозам;
- демократичний цивільний контроль за воєнною сферою, а також іншими структурами в системі забезпечення національної безпеки;
- взаємна відповідність;
- чітке розмежування повноважень органів державної влади.

Національна безпека України досягається шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих доктрин, стратегій, концепцій і програм у таких сферах, як політична, економічна, соціальна, воєнна, екологічна, науково-технічна, інформаційна тощо.

Конкретні засоби та шляхи забезпечення національної безпеки України зумовлюють пріоритетність національних інтересів, необхідність своєчасного вживання заходів,

адекватних характеру та масштабам загроз цим інтересам, і ґрунтуються на засадах правової демократичної держави.

Національні інтереси України

Національні інтереси України відображають фундаментальні цінності та прагнення українського народу, його потреби в різних умовах життєдіяльності, а також цивілізовані шляхи її створення та задоволення.

Національні інтереси України та їхня пріоритетність обумовлюються конкретною ситуацією, що складається в країні та за її межами.

Пріоритетними національними інтересами є:

- створення громадського суспільства, підвищення ефективності органів державної влади та мистецтва самоврядування, розвиток демократичних інститутів для забезпечення прав і свобод людини;
- досягнення національної злагоди, політичної і соціальної стабільності, гарантування прав української нації та національних меншин країни;
- забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності кордонів;
- створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки;
- забезпечення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства;
- збереження та підвищення науково-технічного потенціалу;
- зміцнення генофонду українського народу, його фізичного та морального здоров'я та інтелектуального потенціалу;
- розвиток української нації, історичної свідомості та національної гідності українців;
- розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності громадян усіх національностей, що складають український народ;
- налагодження рівноправних і взаємовигідних відносин з усіма державами, інтегрування в європейську та світову спільноту.

Загрози національній безпеці України

Основи можливої загрози національній безпеці України в найбільш важливих сферах життєдіяльності:

- *у політичній сфері:*
 - посягання на конституційний лад і державний суверенітет України;
 - втручання у внутрішні справи України з боку інших держав;
 - наявність сепаратистських тенденцій в окремих регіонах і певних політичних сил в Україні;

- масові порушення прав громадян в Україні та за її межами;
- загострення міжетнічних і міжконфесійних відносин;
- порушення принципу розподілу влади;
- невиконання чи неналежне виконання законних рішень органів державної влади та місцевого самоврядування;

- відсутність ефективних механізмів забезпечення законності, правопорядку, боротьби зі злочинністю, особливо її організованої форми, та тероризмом;

- *в економічній сфері:*

- неефективність системи державного регулювання економічних відносин;
- наявність структурних диспропорцій, монополізму виробництва, перешкод становленню ринкових відносин;

- невирішеність проблем ресурсної, фінансової та технологічної залежності національної економіки від інших країн;

- економічна ізоляція України від світової економічної системи;

- неконтрольований відтік за межі України інтелектуальних, матеріальних і фінансових ресурсів;

- криміналізація суспільства, діяльність тіньових структур;

- *у соціальній сфері:*

- низький рівень життя та соціальної захищеності значних верств населення, наявність великої кількості громадян працездатного віку, не зайнятих у суспільно-корисній діяльності;

- суспільно-політичне протистояння окремих соціальних верств населення та регіонів України;

- падіння рівня здоров'я населення, незадовільний стан системи його охорони;

- тенденції моральної та духовної деградації в суспільстві;

- неконтрольовані міграційні процеси в країні;

- *у воєнній сфері:*

- посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність;

- нарощування поблизу кордонів України угруповань військ та озброєнь, які порушують співвідношення сил, що склалося;

- воєнно-політична нестабільність і конфлікти в сусідніх країнах;

- можливість застосування ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення проти України;

- зниження рівня боєздатності воєнної організації держави;

— створення та функціонування незаконних збройних формувань;

• *в екологічній сфері:*

— значне антропогенне порушення та техногенна перевантаженість території України, негативні екологічні наслідки Чорнобильської катастрофи;

— неефективне використання природних ресурсів, широкомасштабне застосування екологічно шкідливих і недосконалих технологій;

— неконтрольоване ввезення на територію України екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів;

— негативні екологічні наслідки оборонної та військової діяльності;

• *у науково-технологічній сфері:*

— невизначеність науково-технологічної діяльності;

— відтік інтелектуального та наукового потенціалу за межі України;

— науково-технологічне відставання України від розвинених країн;

— зниження рівня підготовки висококваліфікованих наукових та інженерно-технічних кадрів;

• *в інформаційній сфері:*

— не виваженість державної політики та відсутність необхідної інфраструктури в інформаційній сфері;

— повільність входження України у світовий інформаційний простір, відсутність у міжнародного співтовариства об'єктивного уявлення про Україну;

— інформаційна експансія з боку інших держав;

— витік інформації, яка становить державну та іншу передбачену законом таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави;

— запровадження цензури.

Основні напрямки державної політики національної безпеки України

Державна політика національної безпеки України визначається виходячи з пріоритетності національних інтересів та загроз національній безпеці і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах національної безпеки відповідно до чинного законодавства.

Основні напрямки державної політики національної безпеки України є:

• *у політичній сфері:*

— створення дійових механізмів захисту прав громадян України в країні та у світі;

— запобігання й усунення спроб втручання у внутрішні справи України;

— входження в існуючі та створювані системи універсальної та регіональної безпеки;

— уникнення політичного екстремізму, підтримка громадянської злагоди та соціальної стабільності;

— побудова надійної системи захисту конституційних засад, запобігання та боротьба з порушеннями законності та правопорядку, створення ефективних умов для ефективної боротьби з корупцією та злочинністю, особливо її організованими формами;

— забезпечення належного виконання законних рішень органів державної влади та місцевого самоврядування;

• *в економічній сфері:*

— недопущення незаконного використання бюджетних коштів і державних ресурсів, їхнього перетікання в тіньову економіку;

— контроль за експортно-імпортною діяльністю, спрямованою на підтримання важливих для України пріоритетів і захист вітчизняного виробника;

— боротьба з протиправною економічною діяльністю, протидія неконтрольованому впливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів;

• *у соціальній сфері:*

— виявлення та усунення причин, що призводять до різкого розшарування суспільства під час переходу до ринкової економіки;

— уживання своєчасних заходів щодо протидії кризовим графічним процесам;

— створення ефективної системи соціального захисту людини, охорони та відновлення її фізичного й духовного здоров'я;

— стимулювання розвитку та забезпечення всебічного захисту освітнього й культурного потенціалу країни;

— захист прав споживачів;

• *у воєнній сфері:*

— створення ефективних механізмів і проведення комплексних заходів щодо запобігання можливій агресії або воєнному конфлікту, локалізації та ліквідації їхніх наслідків;

— запобігання спробам та усунення порушень державного кордону і територіальної цілісності України;

— забезпечення демократичного цивільного контролю за воєнною організацією держави;

• *в екологічній сфері:*

— упровадження та контроль за дотриманням науково обґрунтованих нормативів природокористування та охорони довкілля;

— контроль за станом навколишнього природного середовища, виявлення й усунення загроз для здоров'я населення, своєчасне попередження громадян України в разі небезпеки;

— зниження антропогенних навантажень, ліквідація наслідків шкідливого впливу людської діяльності на природне середовище;

— упровадження у виробництво екологічно безпечних технологій;

— реалізація заходів щодо зменшення впливу наслідків Чорнобильської катастрофи;

— недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів;

• *у науково-технологічній сфері:*

— уживання комплексних заходів щодо захисту та розвитку науково-технологічного потенціалу;

— виявлення й усунення причин науково-технологічного відставання України;

— створення ефективних механізмів боротьби з впливом інтелектуального та наукового потенціалу за межі України;

• *в інформаційній сфері:*

— уживання комплексних заходів щодо захисту свого інформаційного простору та входження України в світовий інформаційний простір;

— виявлення й усунення причин інформаційної дискримінації України;

— усунення негативних чинників порушення інформаційного простору, інформаційної експансії з боку інших держав;

— розробка й упровадження засобів та режимів отримання, поширення і використання суспільно значущої інформації, створення розвиненої інфраструктури в інформаційній сфері.

Система забезпечення національної безпеки України

Для формування державної політики й ефективного проведення комплексу узгоджених заходів щодо захисту національних інтересів у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній науково-технічній та інформаційній сферах створюється система забезпечення національної безпеки України.

Система забезпечення національної безпеки — це організована державою сукупність об'єктів: державних органів, громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян, об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, що здійснюють узгоджену діяльність у межах законодавства України.

Правову основу забезпечення національної безпеки України становить Конституція України, Закон України «Про національну безпеку України», інші закони і нормативно-правові акти, а також визнані Україною міжнародні договори й угоди.

Діяльність щодо забезпечення національної безпеки має бути доступною для контролю відповідно до законодавства України.

Основними функціями систем забезпечення національної безпеки в усіх сферах її діяльності є:

1. Створення та підтримка готовності сил і засобів забезпечення національної безпеки, що включає:

- створення правових засад для побудови, розвитку та функціонування системи;
- формування організаційної структури системи та державних органів забезпечення національної безпеки, що входять до її складу, розподіл їхніх функцій;
- комплекс забезпечення життєдіяльності складових частин (структурних елементів) системи: кадрове, фінансове, матеріальне, технічне, інформаційне забезпечення;
- підготовку сил і засобів системи до їхнього застосування згідно з призначенням.

2. Управління діяльністю системи забезпечення національної безпеки, що включає:

- вироблення стратегії та планування конкретних заходів щодо забезпечення національної безпеки;
- організацію та безпосереднє управління системою та її структурними елементами;
- оцінку результативності дій, витрат на проведення заходів щодо забезпечення національної безпеки та їх наслідків.

3. Здійснення планової та оперативної діяльності щодо забезпечення національної безпеки, що включає:

- визначення національних інтересів та їхніх пріоритетів;
- прогнозування, виявлення й оцінку можливих загроз, дестабілізуючих чинників і конфліктів, причин їх виникнення, а також наслідків їх прояву;
- запобігання й усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси;
- локалізацію, деескалацію та розв'язання конфліктів;
- ліквідацію наслідків конфліктів або впливу дестабілізуючих чинників.

4. Участь у міжнародних системах безпеки, що включає:

- входження в існуючі та утворення нових систем безпеки;
- утворення та участь у роботі двосторонніх та багатосторонніх керівних і виконавчих органів (політичних, економічних, воєнних тощо);

- розробку відповідної нормативно-правової бази, яка регулювала б відносини між державами та їхню взаємодію в галузі безпеки;
- спільне проведення планових та оперативних заходів у рамках міжнародних систем безпеки.

Повноваження основних суб'єктів системи забезпечення національної безпеки

Український народ — громадяни України всіх національностей на виборах, референдумах, через інші форми безпосередньої демократії, а також через органи державної влади та місцевого самоврядування висловлюють і реалізують своє бачення національних інтересів України, засобів і способів їхнього захисту, а також добровільно та в порядку виконання своїх конституційних обов'язків проводять заходи, визначені органами державної влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення національної безпеки України; привертають увагу суспільних і державних інститутів до небезпечних явищ і процесів у різних сферах життєдіяльності країни; захищають власну безпеку всіма законними способами і засобами.

Верховна Рада України в межах, визначених Конституцією України, здійснює законодавче регулювання та контроль за діяльністю державної влади та посадових осіб щодо здійснення ними відповідних повноважень у сфері національної безпеки.

Президент України як голова держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина та Верховний Головнокомандувач ЗСУ і Голова Ради національної безпеки і оборони України забезпечує державну незалежність, здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони України.

Рада національної безпеки і оборони України як координаційний орган з питань національної безпеки в обороні при Президентові України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки й оборони.

Кабінет Міністрів України як виконавчий орган у системі органів виконавчої влади, відповідальний перед Президентом України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина; забезпечення обороноздатності, національної безпеки України; громадянського порядку і боротьби із злочинністю.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів у сфері національної безпеки, Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України з відповідних питань.

Суди загальної юрисдикції здійснюють правосуддя у сфері забезпечення національної безпеки України.

Прокуратура України здійснює свої повноваження у сфері національної безпеки відповідно до Конституції України.

Національний Банк України виробляє і здійснює емісійно-кредитну політику в інтересах національної безпеки України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень, наявних засобів бюджетного і позабюджетного фінансування забезпечують реалізацію законів України, указів Президента України, концепцій, програм, постанов органів державної влади у сфері національної безпеки України, забезпечують створення, підтримку в готовності й застосування сил і засобів забезпечення національної безпеки, а також управління їхньою діяльністю.

2. Зміст предмета «Захист Вітчизни»

Предмет «Захист Вітчизни» (ДПЮ) входить до інваріантної складової Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів 11-річної школи, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки за № 342 від 25.04.01.

Метою предмета «Захист Вітчизни» є:

- ознайомлення учнів з основами нормативно-правового забезпечення захисту Вітчизни, цивільного захисту та охорони здоров'я;
- набуття знань про функції Збройних сил України, їхні характерні особливості; засвоєння основ захисту Вітчизни, цивільного захисту, медико-санітарної підготовки; здійснення психологічної підготовки до захисту Вітчизни;
- формування та вдосконалення життєво необхідних знань, умінь і навичок учнів щодо захисту Вітчизни і військово-патріотичного виховання;
- підготовка учнів до захисту Вітчизни, професійної орієнтації молоді, служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством.

Предмет «Захист Вітчизни» викладається в старшій школі навчальних закладів системи повної загальної середньої освіти. Уроки проводяться відповідно до потижневого плану по дві години на тиждень (з яких одна година за рахунок інваріантної й одна година за рахунок варіативної складової навчального плану) або в обсязі однієї години на тиждень за рахунок годин інваріантної складової навчального плану.

Вивчення предмета проводиться спільно з юнаками та дівчатами за програмою згідно з тематичним планом № 1 (с. 7). При окремому вивченні предмета юнаки навчаються за програмою згідно з тематичним планом № 1, а дівчата — за програмою згідно з тематичним планом № 2 (с. 42).

При проведенні занять по одній годині на тиждень викладення навчального матеріалу здійснюється в повному обсязі, але у стислому вигляді згідно з тематичним планом № 3 (с. 55). Зміст уроку викладач може коригувати та визначати самостійно.

Програма предмета «Захист Вітчизни» включає:

- пояснювальну записку;
- зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів;
- зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки для юнаків, які за станом здоров'я та релігійними поглядами не вивчають основи військової справи, та дівчат;
- зміст навчального матеріалу при вивченні предмета по одній годині на тиждень;
- додатки, що включають: критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (додаток 1), потижневі плани вивчення тем на I та II році навчання (додаток 2, 3), порядок проведення навчально-польових зборів (занять) — 30 год. (додаток 4), потижневі плани вивчення розділів тем програми для юнаків, які за станом здоров'я та релігійними поглядами не вивчають основи військової справи, для дівчат (додаток 5, 6), потижневі плани вивчення тем на I та II році навчання, при вивченні предмета по одній годині на тиждень (додаток 7, 8), порядок проведення навчально-польових зборів (занять) — 18 год. (додаток 9), перелік об'єктів навчально-матеріальної бази (додаток 10), заходи безпеки на заняттях (додаток 11), нормативи (додаток 12), окремі положення курсу стрільб (додаток 13), умови виконання вправ із прикладної фізичної підготовки (додаток 14, 15).

Організація і проведення навчально-польових зборів (занять) планується керівником навчального закладу відповідно до чинних вимог. Навчально-польові збори (заняття) проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь і навичок учнів у кінці навчального року або поетапно (у міру вивчення тем (розділів), у кінці чвертей, першого семестру та навчального року).

Практичне закріплення теоретичного матеріалу з розділу «Основи цивільного захисту» також передбачається під час проведення Тижнів безпеки життєдіяльності та Днів цивільного захисту. Порядок проведення навчально-польових зборів (занять) визначений у додатках 4, 9. Юнакам, що не вивчають основи військової справи за станом здоров'я або

релігійними поглядами, та дівчатам пропонуються уроки за програмою згідно з тематичним планом 2. При цьому вступний урок і розділ «Основи цивільного захисту» вивчаються на першому році навчання спільно.

Стрільба з автомата (малокаліберної гвинтівки) проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу.

Предмет «Захист Вітчизни» в навчальних закладах освіти, оборонно-спортивних оздоровчих таборах (ОСОТ) планується відповідно до цієї програми. У кожному навчальному закладі складаються такі планівні документи: розділ річного плану навчального закладу «Захист Вітчизни та військово-патріотичне виховання молоді», потижневий план вивчення тем, розклад занять на півріччя і план-конспект для проведення кожного уроку.

До заходів військово-патріотичного виховання в розділ річного плану навчального закладу включається вивчення традицій, історії, духовної спадщини, символіки, звичаїв українського народу, національної гідності, культури міжнаціональних відносин, морально-психологічних якостей громадянина, патріота, захисника Вітчизни. Організовується відвідування учнями військових частин (військових навчальних закладів) з метою ознайомлення їх зі зброєю і бойовою технікою, з побутом і життям військовослужбовців, відвідування військових музеїв, зустрічі з ветеранами Збройних сил, проведення туристичного походу військово-патріотичної тематики, який включає елементи тактичної і прикладної фізичної підготовки та військової топографії.

Основною організаційною формою предмета «Захист Вітчизни» в усіх загальноосвітніх навчальних закладах є урок, що проводиться викладачем відповідно до програми та розкладу занять. Урок починається з шикування, перевірки готовності класу до уроку та тренування за тематикою уроку протягом 3–5 хвилин.

На уроках і позакласних заходах із військово-патріотичного виховання відносини між учнями і викладачами предмета «Захист Вітчизни» будуються на основі вимог загальновійськових статутів в обсязі тем, що вивчаються.

Контрольні питання

1. Що таке національна безпека?
2. Назвіть шляхи забезпечення національної безпеки.
3. Що вивчає дисципліна «Захист Вітчизни»?

4. Для чого вона потрібна?

Презентацію створено за допомогою комп'ютерної програми ВГ «Основа» «Електронний конструктор уроку»

© ТОВ «Видавнича група “Основа”», 2015

Джерела:

Пархомчук В. В. Усі уроки до курсу «Захист Вітчизни». 10–11 класи / В. В. Пархомчук. — Х.: Вид. група «Основа», 2011. — 400 с. — (Серія «Усі уроки»).